

“Ko ta Te Ahiwera i whakaako ai ko te taha wairua anake. Tena ko Te Mokena i whanui tana titiro mo te ahua o tana mahi. I whakaakona e ia te Maori ki te ngaki i te whenua, i tiria e ia he rakau hua, i whakaakona te iwi ki te whakatupu witi, a ki te huri i te witi hei paraoa ki a ratou mira-wai. Na runga i ana tohutohu, i tana tauira, ka aro nui nga Maori o Te Awamutu, o Rangiaowhia, o Kihikihi, o Orakau, ki te ahu-whenua; ki te rui witi, ki te whakatupu rakau. I mua atu o te whawhai ki Waikato i miharo rawa nga pakeha i tae mai ki Waipa i to ratou kitenga i te koraha e takoto ana nga parae witi, nga mara taewa, kaanga; a ko nga whare he mea ata whakararangi marire te tu i nga waharoa me te taumarumaru iho ano nga pititi me nga aporo; kaore he kainga i hapa i tana mira-wai hei huri i te kai pukahu nei i te witi hei paraoa.”

Ko tetahi tino mahi a Te Mokena he rui i te whenua ki te karaihe ki te koroa. Ko tana kuri tona hoa rui. I herea he peeke ki te kaki o te kuri a ma te kuri e whakangahoro nga purapura. I haere te rongo o te karaihe a Te Mokena ki te nuinga o te whenua, i huaina ko “te karaihe mihinare.”

I tuhituhia e Te Mokena, “Nui atu te kaha o te mahi witi ki Waikato. I Rangiaowhia anake e 450 nga eka kua kapi i te witi, a itimatatia te whakatupu i te oti, i te parei. He nui o nga Maori kei te whakatupu rakau hua a kua tini noa, atu a ratou rakau, ara he pititi, he aporo, he pea, he paramu, he kuini, he aramona; ka nui ano te kupere. Kaore nga Maori e pirangi ki te putiputi; e ki ana te Maori i te kore kai o te putiputi he moumou taima te whakatupu.” I te mea ka tu he mira-wai hei huri paraoa ki tetahi kainga ka whai tetahi atu kainga kia tu hoki he mira-wai mana. Ka tauwhainga te ahua, a nawai ra ka kapi te whenua i te mira. Ko te utu o te mira £150 tae atu ki te £300. Ko te paraoa utaina ai ki te waka ka heke i Waikato ki Waiuku, ma Waiuku ki Manukau. E eke ana te utu o nga witi o Rangiaowhia e tae ana ki Akarana i te tau kotahi ki te £300. He moni tino nui i era ra. I te takiwa o te kerī koura ki Kareponia ki Wikitoria i te tau 1849 tae atu ki te tau 1852, i tae nga paraoa a nga Maori o Waipa ki Hana Paraniko ki Merepana.

I te tau 1859 ka tae a Dr. Ferdinand von Hochstetter, he pakeha rongo-nui no Ahitiria, ki Te Awamutu. I pikitia e ia a Kakepuku, no tona ekenga ki te tihi ka puta i a ia enei kupu: “Pena tonu me te mapi te takoto a nga whenua momona o Rangiaowhia o Otawhao; i oti katoa te mahi. Kotahi tekau nga roto ririki i taua e au i te raorao. E toru nga tihi whare-karakia i kokiri ake i roto i nga pa pititi, aporo. I miharo au i taku kitenga i tenei ahuatanga i te tuawhenua noa atu o Niu Tireni.”

Ko te ahua tenei o Waipa i nga ra o Te Mokena i mua atu o te whawhai. Kaore au i te hiahia kia nui rawa aku kupu mo